

**ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ГАЛУЗІ
ШОВКІВНИЦТВА НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ
У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Чалаван Віктор Арісович

кандидат історичних наук, докторант,
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека
Національної академії аграрних наук України, м. Київ
e-mail: vchal77@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0008-1253-4057>

***Анотація.** У статті об'єктом дослідження став внесок галузевих товариств і комітетів України у розвиток шовківницької справи у ХІХ – на початку ХХ ст. Аналіз діяльності Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії, Київського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, Київського товариства шовківництва та інших подібних осередків засвідчив вагому роль небайдужої громадськості та вчених-шовководів для розвитку галузі в українських губерніях у зазначений період. Встановлено, що робота згаданих об'єднань спрямовувалася на розвиток шовківницької справи в регіоні (закупівлю коконів у місцевих шовководах, облаштування зразкової відгодівлі шовкопрядів, вирощування тутових плантацій, стимулювання занять із шовківництва серед народних учителів і селян шляхом видання премій і нагород за кращі результати), піднесення галузевої освіти (проведення спеціалізованих курсів і відкриття практичних шкіл шовківництва), поширення галузевих знань і видання фахової літератури. Відзначено внесок шовківничих станцій Уманського та Харківського землеробських училищ і Кавказької шовківничої станції у заготовлення і продаж шовководам греди та підготовку фахівців із шовківництва для всієї Російської імперії. Доведено роль І. Демоля, К. Дессмета, М. Райка, В. Бертенсона, І. Корабльова, Г. Шумського та інших вчених і практиків у процесах ефективного забезпечення галузі науковими розробками. Відзначено проведення С. Сомовим і Г. Відгальмом дослідів над тутовими шовкопрядами, Г. Семеновим – розроблення раціональних прийомів виготовлення шовкопрядів. Відзначено внесок активних членів товариств і комітетів у підготовку та друк спеціалізованих брошур і навчальної літератури. Констатовано, що діяльність громадських об'єднань сприяла поширенню і популяризації шовківницької справи серед селян і учительства українських губерній у зазначений період.*

***Ключові слова:** шовківництво, сільськогосподарські товариства, товариства шовківництва, сільське господарство, галузеве дослідництво.*

Постановка проблеми. Неурядові творчі об'єднання практикуючих господарів і вчених-аграріїв у вигляді різноманітних сільськогосподарських товариств, що функціонували на теренах України у ХІХ – на початку ХХ ст., відіграли ключову роль у появі сільськогосподарської дослідної справи. Через мережу постійно діючих установ і посередництвом різноманітних науково-популяризаційних заходів вони забезпечили змістовою складовою процес виникнення галузевих дослідницьких інституцій у своїх регіонах. А більшість спеціалізованих сільськогосподарських товариств, до яких належать у тому числі й

осередки з розвитку шовківницької справи, стали фундаментом для організації міцної у подальшому сільськогосподарської кооперації. Тим більше, що саме цими товариствами були вперше випрацьовані ті чи інші форми багатьох галузевих заходів і практика їхнього застосування. Сьогодні досвід функціонування професійних (галузевих) товариств в умовах приватної власності на засоби виробництва та невідворотного переформатування державних академічних установ може бути вкрай затребуваним і корисним, особливо щодо питань фінансування та взаємодії з місцевими громадами.

Метою статті є аналіз діяльності галузевих товариств і комітетів на теренах України для розвитку шовківницької справи у XIX – на початку XX ст.

Історіографічний огляд. Варто констатувати, що на сьогоднішній день історія розвитку шовківницької справи в Україні в період XIX – початку XX ст. залишається не вивченою, особливо, питання наукового забезпечення галузі через призму діяльності спеціалізованих товариств і комітетів, а також учених, які працювали в напрямку шовківництва. В сучасній історіографії варто виділити лише кілька праць з розглядом задекларованої теми. Так, О. Любич [Любич, 2017] розглянуто процес становлення промислової галузі з виробництва шовку на Чернігівщині у XIX ст., окреслено роль окремих станів суспільства у процесі створення шовківництва регіону, звернено увагу на особливості виробництва шовку в маєтках власників; О. Гуржієм [Гуржій, 2023] охарактеризовано впливи політики російського імперського уряду на розвиток українського шовківництва у XVIII ст., проаналізовано становлення і розвиток національного шовківництва як специфічної галузі виробництва порівняно зі схожими процесами в Росії. Еволюцію вітчизняного шовківництва й забезпечення наукових основ розвитку галузі частково представлено лише в дослідженнях І. Бородай і Л. Татарчук [Бородай, 2009; Бородай, 2012; Бородай, Татарчук, 2022]. Виходячи з цього, детального вивчення потребує внесок сільськогосподарських товариств та інших громадських осередків у розвиток шовківництва на українських теренах у XIX – на початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає І. Бородай, становлення науково-організаційного забезпечення шовківництва на теренах України відбулося лише в кінці 20-х рр. XX ст. [Бородай, 2009, с. 48], проте роль організатора розбудови галузі у другій половині XIX ст. взяли на себе, поряд із земствами, громадські об'єднання у формі товариств і комітетів. Значну увагу розвитку цієї галузі приділяли як загальноімперські, так і регіональні товариства. У 1847 р. у складі Московського товариства сільського господарства засновано, на чолі з С. О. Масловим, комітет шовківництва, діяльність якого поширювалася і в українських губерніях. За сприяння осередку в імперії відкрито низку практичних шкіл шовківництва (напр., є дані, що в 1870-х рр. виділено кошти на відкриття такої школи в Полтавській губ. біля м. Хорол), організовано поширення серед населення посадкового і племінного матеріалу, реалізацію шовкової сировини.

На нашу думку, найбільший внесок у розвиток шовківницької справи як однієї з важливих галузей тваринництва в Україні здійснили, зокрема, Імператорське товариство сільського господарства Південної Росії (ІТСГПР), Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, а також спеціалізоване Київське товариство шовківництва. Ще у 1840-х–1850-х рр. члени ІТСГПР І. Демоль, К. Дессмет, М. Райко розробляли проекти розвитку шовківництва

в регіоні, які згодом були схвалені профільним міністерством. Затверджений проєкт передбачав поширення греди і саджанців тутових дерев, які слугували для потреб вигодовування шовкопрядів. На засіданнях товариства демонструвалися машини для розмотування шовку. М. Райко підготував «Руководство к коконоводству» (1845 р.), К. Дессмет «Курс шелководства», Д. Струков «Наблюдения по шелководству» (1857 р.) [Бородай, 2012, с. 25].

Власне комітет шовківництва при ІТСГПР створено у 1885 р. Членами осередку організовано планову й вигідну закупівлю коконів у місцевих шовководів для відправки їх на фабрики з виготовлення шовку. Напр., у 1899 р. від 9 шовководів Херсонської та Бессарабської губ. отримано коконів на 85 руб. 22 коп.; шовководи Парканської волості Тираспольського пов. Херсонської губ. лише у 1898 р. відправили в Москву 10 пудів коконів на суму до 500 руб. [Бертенсон, 1900, с. 465].

Комітет асигнував кошти на утримання в Херсонській, Таврійській і Бессарабській губ. пунктів розведення шовкопрядів, облаштування їх зразкової відгодівлі в Одесі, Бендерах, Болграді тощо та показової – у селянських господарствах і при школах, на видачу винагород і премій народних учителям та іншим особам, які сприяли розвитку шовківництва у своїх регіонах. До кінця ХІХ ст. за сприяння комітету й безпосередньої участі місцевих учителів у 13 пунктах Херсонської та Бессарабської губ. вдалося організувати 17 відгодівель шовкопрядів. До організації цієї справи долучився інструктор з шовківництва А. В. Уразовський [Протокол..., 1900, с. XX].

Товариством друкувалися «Праці Комітету шовківництва...».

Член комітету Г. Семенов у 1898 р. запропонував проєкт облаштування зразкової відгодівлі шовкопрядів для Південної Бессарабії, в якому, окрім іншого, представив раціональні прийоми вигодовування [Отчет, 1900, с. LI]. Відомо про проведення дослідів, зокрема С. Сомовим і Г. Відгальмом над тутовими шовкопрядами, які за одне літо давали по два покоління приплоду [Протокол..., 1890, с. XXVII].

Багаторічний секретар (до 1906 р.) і голова комітету шовківництва ІТСГПР (а також співробітник комітету виноградарства товариства і редактор журналу «Виноградарство і виноробство») В. О. Бертенсон на основі вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду розробив проєкт організації дослідної станції з шовківництва в Одесі («Проект шелководственной станции в Одессе». Одеса, 1896), обґрунтував можливість проведення кількох послідовних відгодівель шовковичного шовкопряду впродовж одного літа, довівши рентабельність розвитку цієї галузі на півдні країни. Як викладач курсу шовківництва Одеського сільськогосподарського інституту уклав перші підручники та посібники для підготовки фахівців з організації шовковичних господарств, розведення та селекції різних порід шовковичного шовкопряду («Виноградарство на песчаных почвах» (Одесса, 1897); «О шелководстве во Франции и Италии» (Одесса, 1891) тощо). Він залишив значний слід в науці не лише як розробник наукових основ розведення шовковичного шовкопряду, організатор галузевих дослідних інституцій, а й як популяризатор здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, а також передових спеціалізованих господарств у галузі шовківництва [Бородай, Татарчук, 2022].

Дійсний член ІТСГПР В. Делла-Вос відряджався до Франції з метою підняття культури ведення шовківництва [Бородай, 2009, с. 44].

Завданнями створеного у 1896 р. за головування П. Костичева Київського товариства шовківництва було проведення показового вигодовування шовкопрядів; організація показових шовкомоталень; придбання і збут коконів; поширення насіння і саджанців шовковиці; відкриття шкіл і курсів з шовківництва; проведення публічних читань і бесід; публікація відповідної літератури [Бородай, 2012, с. 51, 55].

Відділ шовківництва і бджільництва Київського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, розпочавши активну діяльність з 1895 р., займався розсиланням грени, закупівлею коконів на асигновані Міністерством землеробства кошти. Так, членом відділу, спеціалістом із шовківництва Г. Шумським за власні кошти у м. Тараща облаштовано майстерню з переробки шовку [Бертенсон, 1900, с. 466].

Вагомим внеском у розвиток шовківництва у Київській губ. відзначилося Уманське землеробське училище з власною шовководнею, перетвореною згодом на шовківничу станцію. Вигодовуванням шовкопрядів керували випускники Іванов, Л. Т. Лучинський, Ю. Р. Ланцький, В. П. Максимчик, Г. С. Дерев'яно. З 1907 р. в училищі шовківництво викладав І. І. Корабльов – один з фундаторів наукових основ розвитку даної галузі, – який і очолив цю станцію. І. І. Корабльов став автором підручника «Посібник шовківництва» (1930 р.).

З початком ХХ ст. товариства й комітети шовківництва виникли в різних містах, переважно на півдні України, де найбільш сприятливими були умови для розвитку галузі. Зазвичай, завданнями товариств і комітетів шовківництва було:

сприяння розвитку галузі у регіонах та надання консультацій;

збирання відомостей про кількість необхідної грени шовкопрядів та виписування її за кордону (так, грена заготовлялася Кавказькою шовківничою станцією, Уманським і Харківським землеробськими училищами (напр., лише у 1899 р. з Уманського училища продано 2 280, з Харківського – 575 золотників грени [Протокол..., 1900, с. XIX]). На рівні профільного міністерства у 1900 р. прийнято рішення про видачу кожному шовководу безкоштовно не більше 1 золотника грени (інше – закуповувалося самостійно);

купівля насіння і саджанців шовковиці;

виращування тутових дерев;

видання літератури з шовківництва.

У різних населених пунктах за сприяння осередків відбувалися демонстрації зразкової відгодівлі шовкопрядів і процесів виготовлення шовку для учениць церковно-приходських шкіл і місцевого населення. За клопотання товариств через Міністерство землеробства організовувалися поїздки вчителів з Київської, Катеринославської, Полтавської, Чернігівської, Херсонської, Таврійської та ін. губерній для ознайомлення з шовківницькою справою на Кавказьку шовківничу станцію, до Уманського та Харківського землеробських училищ, де функціонували власні невеликі шовківничі станції, а викладання шовківництва як навчального предмету було поставлено на високий рівень. Напр., учитель Ізмаїльського приходського училища Розенфельд був командирований до Миколаєва для вивчення шовкоткацької справи з метою облаштування в Ізмаїлі власної майстерні [Протокол..., 1900, с. XXI].

Уряд виділяв кошти на висаджування тутових плантацій, зокрема в селах Камрат, Чадир-Лунг, м. Болград (Херсонської губ.), плануючи згодом облаштувати там великі тутові розплідники [Протокол..., 1890; Протокол..., 1897]. При Гассан-Аспагському однокласному училищі в Ізмаїльському пов. Бессарабської губ. у 1895 р. було висаджено 7 тис. тутових дерев. Даним розплідником опікувався вчитель Д. Балан, який вивчав шовківницьку справу на Кавказькій станції [Труды..., 1901, с. 54, 55].

У Харківській, Чернігівській, Полтавській та інших губерніях до початку ХХ ст. шовківництво було розвинуте слабше, порівняно з Херсонською, Бессарабською і Київською. Розвитком галузі опікувалися переважно місцеві земства або народні учителі. Так, на Чернігівщині обов'язки щодо розвитку шовківницької справи були покладені на вчителя Крещановського, на Харківщині певний внесок зроблено шовківничою станцією землеробського училища. В Таврійській губ., крім окремих осіб (Шматова, Тер-Асвацітурьяна та ін.), відзначилася також діяльність Бердянської повітової земської управи й інспектора народних училищ Рекало. У губернії при Преславській учительській семінарії та народних школах влаштовувалися вигодовування шовкопрядів, роздавалися саджанці й насіння шовковиці, облаштовано збут коконів. Місцевим шовководом Шепченко підготовлено науково-популярну брошуру про розведення шовкопрядів; до заходів з поширення шовківництва в регіоні долучався також губерньський ентомолог С. О. Мокржецький, який був членом комітету шовківництва ІТСГПР [Протокол..., 1900, с. XX, XXIII]. Є дані, що, напр., що середини 1890-х рр. у Таврійській губ. виготовляли близько 200 пудів сирих коконів щорічно, у Бессарабській і Херсонській – близько 125 пудів у кожній [Производительные силы..., 1896, с. 79]. З цих регіонів кокони відправлялися переважно на відому фабрику В. Г. Сапожникова у Москву.

У Катеринославській губ. розвитку шовківництва частково сприяла діяльність Катеринославського відділу Імператорського Російського товариства садівництва, в Подільській – Подільського товариства сільського господарства, у Волинській – Волинського відділу Імператорського Російського товариства садівництва. Відзначився також Миколаївський комітет шовківництва, відкритий у кінці 1880-х рр. при місцевому училищі для дочок нижчих чинів чорноморського флоту, яких навчали шовкомотальній і ткацькій справі [Производительные силы..., 1896, с. 80].

Висновки. Аналіз діяльності Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії, Київського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, Київського товариства шовківництва та інших подібних осередків засвідчив вагому роль небайдужої громадськості та вчених-шовководів для розвитку галузі в українських губерніях у зазначений період. Встановлено, що робота згаданих об'єднань спрямовувалася на розвиток шовківницької справи в регіоні (закупівлю коконів у місцевих шовководах, облаштування зразкової відгодівлі шовкопрядів, вирощування тутових плантацій, стимулювання занять із шовківництва серед народних учителів і селян шляхом видання премій і нагород за кращі результати), піднесення галузевої освіти (проведення спеціалізованих курсів і відкриття практичних шкіл шовківництва), поширення галузевих знань і видання фахової літератури. Відзначено внесок шовківничих станцій Уманського та Харківського землеробських училищ і Кавказької шовківничої станції у заготовлення і продаж шовководам греди та

підготовку фахівців із шовківництва для всієї Російської імперії. Доведено роль І. Демоля, К. Дессмета, М. Райка, В. Бертенсона, І. Корабльова, Г. Шумського та інших вчених і практиків у процесах ефективного забезпечення галузі науковими розробками. С. Сомов і Г. Відгальм проводили досліди над тутовими шовкопрядами, Г. Семенов розробляв раціональні прийоми вигодовування шовкопрядів. Відзначено внесок активних членів товариств і комітетів у підготовку та друк спеціалізованих брошур і навчальної літератури. Констатовано, що діяльність громадських об'єднань сприяла поширенню і популяризації шовківницької справи серед селян і учительства українських губерній у зазначений період.

Список використаних джерел та літератури

- Бертенсон В., 1900. Мероприятия по развитию шелководства на юге России в 1899 году. *Промышленное садоводство и огородничество*, 45, 465-468.
- Бородай І. С., 2009. З історії становлення та розвитку шовківництва в Україні. *Сумська старовина*, XXVI–XXVII, 42–48.
- Бородай І. С., 2012. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки. Вінниця, 414 с.
- Бородай І., Татарчук Л., 2022. Бертенсон Василь Олексійович (1861–?) – один із розробників науково-освітніх підходів становлення та розвитку шовківництва в Україні. *Історія науки і біографістика*, 3, 23–40.
- Гуржій О., 2023. Українське шовківництво у контексті економічних інтересів Російської імперії (XVIII ст.). *Український історичний журнал*, 2 (569), 60–78. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.060>.
- Любич О. А., 2017. Промислове виробництво та обробка шовку в козацьких та поміщицьких господарствах Чернігівської губернії в XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 48, 47–50.
- Отчет по Императорскому обществу сельского хозяйства Южной России за 1898 год, 1900. Одесса: Славянская тип. Н. Хрисогелос, 108 с.
- Производительные силы России. Краткая характеристика различных отраслей труда – соответственно классификации выставки. Составлено под общей редакцией директора Департамента торговли и мануфактур В. И. Ковалевского. Санкт-Петербург, 1896. Отдел III. Домашние животные. Современное состояние шелководства в России.
- Протокол заседания Комитета шелководства Императорского общества сельского хозяйства южной России 29 марта 1900 года, 1900. *Записки Императорского общества сельского хозяйства южной России*, 7-8, XIX-XXXIV.
- Протокол заседания Комитета шелководства при Императорском обществе сельского хозяйства южной России 3 мая 1890 года, 1890. *Записки Императорского общества сельского хозяйства южной России*, 5, XXIII-XXIX.
- Протокол заседания Комитета шелководства при Императорском обществе сельского хозяйства южной России 17 мая 1897 года, 1897. *Записки Императорского общества сельского хозяйства южной России*, 12, I-VII.
- Труды Комитета шелководства Императорского общества сельского хозяйства Южной России за 1898–1900 гг.: сборник научных трудов, 1901. Одесса: «Славянская» тип. Н. Хрисогелос, 62 с.

References

- Bertenson V., 1900. Meropriyatiya po razvitiyu shelkovodstva na yuge Rossii v 1899 godu [Events for the development of sericulture in the south of Russia in 1899]. *Promyshlennoe sadovodstvo i ogorodnichestvo*, 45, 465-468. [in Russian].
- Borodai I. S., 2009. Z istorii stanovlennia ta rozvytku shovkivnytstva v Ukraini [From the history of the formation and development of sericulture in Ukraine]. *Sumska starovyna*, XXVI–XXVII, 42–48. [in Ukrainian].

Borodai I. S., 2012. Teoretyko-metodolohichni osnovy stanovlennia ta rozvytku vitchyznianoï zootekhnicnoi nauky [Theoretical and methodological foundations of the formation and development of domestic zootechnical science]. Vinnytsia, 414 s. [in Ukrainian].

Borodai I., Tatarchuk L., 2022. Bertenson Vasyl Oleksiiovych (1861–?) – odyñ iz rozrobnykiv naukovo-osvitnikh pidkhodiv stanovlennia ta rozvytku shovkivnytstva v Ukraini [Vasyl Oleksiyovych Bertenson (1861–?) – one of the developers of scientific and educational approaches to the establishment and development of sericulture in Ukraine]. *Istoriia nauky i biohrafistyka*, 3, 23–40. [in Ukrainian].

Hurzhiï O., 2023. Ukrainske shovkivnytstvo u konteksti ekonomichnykh interesiv Rosiiskoi imperii (XVIII st.) [Ukrainian sericulture in the context of the economic interests of the Russian Empire (18th century)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 2 (569), 60–78. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.060> [in Ukrainian].

Liubych O. A., 2017. Promyslove vyrobnytstvo ta obrobka shovku v kozatskykh ta pomishchyskykh gospodarstvakh Chernihivskoi hubernii v XIX st. [Industrial production and processing of silk in Cossack and landowner farms of Chernihiv province in the 19th century]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 48, 47–50. [in Ukrainian].

Otchet po Imperatorskomu obschestvu selskogo hozyaystva Yuzhnoy Rossii za 1898 god. (1900). [Report of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia for 1898]. Odessa: Slavyanskaya tip. N. Hrisogelos, 108 s. [in Russian].

Proizvoditelnyie silyi Rossii. Kratkaya charakteristika razlichnykh otrasley truda – sootvetstvenno klasifikatsii vystavki. Sostavleno pod obschey redaktsiye direktora Departamenta tovgovli i manufaktur V. I. Kovalevskogo [Productive forces of Russia. Brief characteristics of various branches of labor – according to the exhibition classification. Compiled under the general editorship of the Director of the Department of Trade and Manufactures V. I. Kovalevsky]. Sankt-Peterburg, 1896. Otdel III. Domashnie zhivotnyie. Sovremennoe sostoyanie shelkovodstva v Rossii [Section III. Domestic animals. Current state of sericulture in Russia]. [in Russian].

Protokol zasedaniya Komiteta shelkovodstva Imperatorskogo obschestva selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii 29 marta 1900 goda. (1900). [Minutes of the meeting of the Sericulture Committee of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia on March 29, 1900]. *Zapiski Imperatorskogo obschestva selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii*, 7-8, XIX-XXXIV. [in Russian].

Protokol zasedaniya Komiteta shelkovodstva pri Imperatorskom obschestve selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii 3 maya 1890 goda. (1890). [Minutes of the meeting of the Sericulture Committee of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia on May 3, 1890]. *Zapiski Imperatorskogo obschestva selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii*, 5, XXIII-XXIX. [in Russian].

Protokol zasedaniya Komiteta shelkovodstva pri Imperatorskom obschestve selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii 17 maya 1897 goda. (1897). [Minutes of the meeting of the Sericulture Committee of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia on May 17, 1897]. *Zapiski Imperatorskogo obschestva selskogo hozyaystva yuzhnoy Rossii*, 12, I-VII. [in Russian].

Trudy Komiteta shelkovodstva Imperatorskogo obschestva selskogo hozyaystva Yuzhnoy Rossii za 1898–1900 gg.: sbornik nauchnykh trudov. (1901). [Proceedings of the Sericulture Committee of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia for 1898–1900: collection of scientific papers]. Odessa: «Slavyanskaya» tip. N. Hrisogelos, 62 s. [in Russian].

ACTIVITIES OF PUBLIC ASSOCIATIONS IN THE FIELD OF SERICULTURE IN UKRAINE IN THE 19TH – EARLY 20TH CENTURIES

Victor Chalavan

Candidate of History,

National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv

Abstract. *This article examines the contribution of professional associations and committees in Ukraine to the development of sericulture in the 19th – early 20th centuries. An analysis of the activities of the Imperial Agricultural Society of Southern Russia, the Kyiv Society of Agriculture and Agricultural Industry, the Kyiv Society of Sericulture, and other similar organizations highlights the significant role played by engaged members of the public and sericulture scientists in advancing the industry within Ukrainian provinces during the specified period. It was established that these associations aimed their efforts toward developing regional sericulture (including purchasing cocoons from local silkworm farmers,*

---

organizing exemplary silkworm-rearing operations, cultivating mulberry plantations, and encouraging sericulture practices among teachers and peasants by awarding prizes for outstanding results), improving specialized education (conducting specialized courses and establishing practical schools of sericulture), disseminating professional knowledge, and publishing industry-related literature. The article acknowledges the contribution of sericulture stations at Uman and Kharkiv Agricultural Schools, and the Caucasian Sericulture Station, in supplying silkworm eggs to producers and training sericulture specialists for the entire Russian Empire. The study proves the significant role of scientists and practitioners such as I. Demol, K. Dessmet, M. Rayko, V. Bertenson, I. Korablyov, H. Shumskyi, and others in providing scientific developments essential for the industry's efficiency. It notes the experiments on mulberry silkworms conducted by S. Somov and H. Vidgalm, as well as H. Semenov's contribution to developing rational silkworm-rearing techniques. Additionally, the article emphasizes the active involvement of association and committee members in preparing and publishing specialized brochures and educational literature. It concludes that the activities of public associations substantially contributed to popularizing and disseminating sericulture practices among peasants and educators in Ukrainian provinces during the specified period.

Key words: *sericulture, agricultural societies, sericulture associations, agriculture, industry-specific research.*